

“อิกิเรียว” ในวรรณกรรมเรื่องสังหารจอมทัพ
อัศวินของมูระกะมิ ฮะรุกิ :
บาดแผลและความทรงจำจากสงคราม
“Ikiryō” in Murakami Haruki’s Killing
Commendatore:
Wounds and Memories from the War

ดุสิตา ปริญญาพล*

คณະมนุชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Dusita Parinyapol

Faculty of Humanities, Ramkhamhaeng University

**Corresponding Author, E-mail: parinyapolp@gmail.com*

Received: Aug 22, 2023 Revised: Dec 11, 2023 Accepted: Dec 12, 2023 Available: Dec 30, 2023

Abstract

This article endeavors to analyze Murakami Haruki's "Killing Commendatore," with a specific focus on the concept of "Ikiryō" or "the disembodied spirit," a surreal element that has manifested in Japanese literature since ancient times. Notably, Murakami introduces this concept in his novel, marking a contemporary interpretation. Through the research, three dimensions of "Ikiryō" emerge: (1) It unveils characters' profound sentiments of attachment and resentment related to war; (2) "Ikiryō" serves as a reflection of the enduring impact of the Second World War, persisting as an integral part of Japanese societal fabric; (3) Murakami's portrayal of "Ikiryō" diverges from traditional representations in Japanese literature, as contemporary "Ikiryō" is no longer inherently malevolent. Consequently, addressing "Ikiryō" does not involve expulsion or evasion; rather, aiding these spirits in fulfilling their objectives signifies a path to redemption, aligning with the author's intent to emphasize that the younger generation should not disregard their

historical legacy, particularly concerning wartime experiences.

Keywords: Ikiryou, disembodied spirit, Murakami Haruki, the Second World War

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์นวนิยายเรื่องสังหารจอมทัพอัศวิน 『騎士団長殺し』 (ค.ศ.2017) ของมูระกะมิ ฮะรุกิ โดยเน้นแนวคิดเกี่ยวกับ“อิกิเรียว” 「生霊」 หรือ “วิญญาณคนเป็น” อันเป็นลักษณะเหนือจริงที่ปรากฏในวรรณกรรมญี่ปุ่นตั้งแต่ยุคโบราณ แต่ถูกกล่าวถึงเป็นครั้งแรกในนวนิยายของมูระกะมิ ผู้เป็นนักเขียนแห่งยุคร่วมสมัย ผลการศึกษาพบว่า (1) “อิกิเรียว” เผยให้เห็นความรู้สึกเบื้องต้นของตัวละครที่มีต่อสงครามที่มีความยึดติดและอาฆาตพยาบาท (2) “อิกิเรียว” สะท้อนความสดใหม่ของสงครามโลกครั้งที่สอง สงครามยังคงดำรงอยู่โดยเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคนญี่ปุ่นไม่ว่ายุคสมัยใด (3) “อิกิเรียว” ของมูระกะมิ ฮะรุกิ มีลักษณะที่แตกต่างไปจาก“อิกิเรียว”ที่ปรากฏในวรรณคดีญี่ปุ่นยุคก่อน กล่าวคือ “อิกิเรียว”ในยุคร่วมสมัยไม่ใช่วิญญาณร้าย ดังนั้นการแก้ไข“อิกิเรียว” จึงไม่ใช่การขับไล่หรือหนีออกห่างเพื่อให้ลืม ในทางกลับกันต้องแก้ไขด้วยการช่วยเหลือให้“อิกิเรียว”บรรลุปเป้าหมายแห่งความยึดติดหรือความอาฆาตแค้นนั้นแทน ซึ่งสะท้อนให้เห็นแนวคิดของผู้เขียนที่เสนอให้ผู้คนรุ่นใหม่ไม่เพิกเฉยต่ออดีตของตนโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับสงคราม

คำสำคัญ: อภิเษย์ วิญญานคนเป็น มุระกะมิ ฮะรุกิ สงครามโลก
ครั้งที่สอง

บทนำ

มูระกะมิ ฮะรุกิ เป็นนักเขียนในยุคร่วมสมัย (現代) ที่ได้รับความนิยมอย่างสูงและมีอิทธิพลต่อผู้อ่านทั่วโลก งานเขียนของเขาได้รับการแปลเป็นภาษาต่างๆ ทั่วโลกมากกว่า 50 ภาษา รวมทั้งได้รับรางวัลด้านวรรณกรรมทั้งภายในประเทศญี่ปุ่นและรางวัลระดับนานาชาติจากต่างประเทศ อาทิ รางวัล Franz Kafka Prize (ค.ศ. 2006) และรางวัล Jerusalem Prize (ค.ศ. 2009) มูระกะมิ รังสรรค์ผลงานในฐานะนักเขียนอาชีพตลอดมา เป็นระยะเวลา ยาวนานกว่า 40 ปี นับตั้งแต่ผลงานนวนิยายเรื่องแรกออกสู่สาธารณะ ในปีค.ศ.1979 จนกระทั่งปัจจุบัน ผลงานของมูระกะมิในยุคแรก มัก มีวิธีการเล่าเรื่องแบบสัจนิยม จนกระทั่งในปีค.ศ.1985 นวนิยายเรื่อง แดนฝันปลายขอบฟ้า 『世界の終わりとハードボイルド・ワンダーランド』 เริ่มแสดงออกถึงลักษณะเหนือจริงอันเป็น เอกลักษณะเฉพาะตัวของผู้เขียน โดยมูระกะมิพิจารณาว่าการเขียนนวนิยายนั้นคล้ายกับความฝัน และการเขียนนวนิยายทำให้เขายังงจใจที่จะฝันต่อไปในขณะที่ตนยังตื่นอยู่ได้ (เดียนเต็ม กฤษดาธานนท์, 2565 น. 41) ซึ่งมักถูกหยิบยกมาเป็นองค์ประกอบในการเล่าเรื่องในงานเขียนของเขาเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน กล่าวได้ว่าสิ่งนี้เป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้อ่านทั่วโลกหลงใหลในวรรณกรรมมูระกะมิ ลักษณะเหนือจริงของมูระกะมิ มีหลากหลาย อาทิ เป็นสถานที่ หลบหนีหรือพักใจจากสังคมภายนอกอันโหดร้ายหรือไร้ระเบียบ

เช่น พื้นที่ที่ตัวละครใช้แก้ไขปัญหาบางประการที่ไม่สามารถทำได้ในโลกแห่งความเป็นจริง หรือเป็นสิ่งเชื่อมต่อระหว่างโลกภายในจิตใจตัวละครกับโลกจริงภายนอก เป็นต้น

ลักษณะเหนือจริงประการหนึ่งที่มักพบในงานเขียนของมูระกะมิ คือการปรากฏตัวของตัวละครที่มีสภาวะคล้ายวิญญูณ ในลักษณะกึ่งฝันกึ่งความจริงหรือในโลกกึ่งจริงกึ่งจินตนาการ เช่น คิกิ キキ ในนวนิยายเรื่อง เริงระบำแดนสนธยา 『ダンス・ダンス・ダンス』 (ค.ศ. 1988) , ฌิมะโมะโตะ 島本 ในนวนิยายเรื่อง การปรากฏตัวของหญิงสาวในคืนฝนตก 『国境の南、太陽の西』 (ค.ศ. 1992) , คะโน มอลตา 加納マルタ และ คะโน ครีตา 加納クレタ ในนวนิยายเรื่อง บันทึนกนกไขลาน 『ねじまき鳥クロニクル』 (ค.ศ. 1992) และ อะโอะมะเมะ 青豆 ในนวนิยายเรื่อง หนึ่งคิวแปดสี่ 『1Q84』 (ค.ศ. 2009 - 2010) เป็นต้น ทั้งนี้ สภาวะคล้ายวิญญูณดังกล่าว ผู้เขียนไม่เคยนิยามชื่อหรือให้คำจำกัดความที่ชัดเจนมาก่อน ดังนั้นจึงขึ้นอยู่กับการตีความของผู้อ่านว่าจะให้สิ่งนั้นเป็นวิญญูณ ภูตผี หรืออาจเป็นเพียงคนในความฝัน หรือเป็นจินตนาการในหัวของตัวละครเองก็ได้

ในนวนิยายเรื่อง สังหารจอมทัพอัศวิน 『騎士団長殺し』 นี้ก็มีการเล่าเรื่องของตัวละครที่มีสภาวะคล้ายวิญญูณดังกล่าวเช่นเดียวกัน ประเด็นที่น่าสนใจคือในเรื่องนี้มีมุระกะมินิยามตัวละครในสภาวะดังกล่าวอย่างชัดเจนเป็นครั้งแรก โดยใช้คำว่า “อิกิเรียว”

「生霊」หรือ “วิญญาณคนเป็น” อันเป็นลักษณะเหนือจริงที่ปรากฏในวรรณกรรมญี่ปุ่นตั้งแต่ยุคโบราณนับตั้งแต่สมัยเฮอัน 平安時代 (ค.ศ.794 - 1185) ซึ่ง“อิกิเรียว”เป็นความคิดความเชื่อของคนญี่ปุ่น โดย “อิกิเรียว” คือปรากฏการณ์ทางวิญญาณ มนุษย์ที่ยังมีชีวิตอยู่จะสามารถแยกจิตหรือวิญญาณออกมาภายนอกร่างกายของตนได้อย่างอิสระเสรี มีหลักฐานความเชื่อดังกล่าวหลงเหลืออยู่ ผ่านวรรณคดีและตำนานความเชื่อที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ ซึ่งบางความเชื่อก็อวว่า“อิกิเรียว”เป็นอาการเจ็บป่วยอย่างหนึ่ง ทั้งนี้ลักษณะของการที่วิญญาณคนเป็นล่องลอยไปมาตามสถานที่ต่างๆได้ตามใจปรารถนานั้นในยุคเฮอันเรียกขานกันว่า “อะกุะรุ” 「あくがる」 มาจากคำว่า “อะโกะกะระรุ” 「あこがれる」 หมายถึงจิตใจที่ถวิลหาสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (มูระกะมิ เค็นจิ, 2005) ซึ่งโดยส่วนใหญ่ “อิกิเรียว” มักมีสาเหตุมาจากการที่มนุษย์ผู้นั้นมีความอาฆาตแค้น พลังแห่งความอาฆาตแค้นทำให้วิญญาณส่วนหนึ่งออกจากร่างไปทำร้ายคนที่เป็นเป้าหมายแห่งความอาฆาตแค้นนั้น โดยที่เจ้าของวิญญาณเองอาจไม่รู้ตัว (อรรถยา สุวรรณระดา, 2561 น.1)

จากการทบทวนเอกสารการศึกษาที่มีมาก่อนเกี่ยวกับนวนิยายเรื่อง สังหารจอมทัพอัศวิน พบว่าส่วนใหญ่เป็นงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับตัวละครเอกชาย เช่น งานวิจัยของ โฌ คะโกะ (2023) ที่วิเคราะห์ตัวละครเอก “ฉัน” 「私」 ผู้เป็นศิลปินนักวาดภาพเหมือนผ่านการวาดผู้คนต่าง ๆ ที่พบในเรื่อง ผลการวิจัยพบว่า

ตัวตนของ“ฉัน”คือความว่างเปล่าหรือเปรียบได้กับภาพเหมือนที่ยังวาดไม่เสร็จ โคะยะมะ เทะทซุโร (2017) กล่าวถึง“ฉัน”ในบทความ นิตยสารโลกวรรณกรรม 『文學界』 ปี 2017 ฉบับที่ 5 ว่าการที่ตัวละครเอกถูกขึ้นต่อสู้อย่างตัวละคร“มโนทัศน์”แสดงให้เห็นการก้าวข้ามความกลัวแห่งศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยของ อุชิเดะ ยะซุมิ (2018) ที่กล่าวถึงภูมิหลังของผู้เขียนเกี่ยวกับพ่อที่น่าจะมีอิทธิพลต่อการสร้างตัวละครเอกชายรูปแบบใหม่ในเรื่องนี้ เป็นต้น

สำหรับเอกสารงานวิจัยที่ศึกษาโดยตรงเกี่ยวกับ“อิกิเรียว”ที่ปรากฏในงานเขียนของมูระกะมิ ผู้วิจัยพบว่า นักวิชาการมักหยิบยกลักษณะของ“อิกิเรียว”มาใช้ เพื่อประกอบการอธิบายและตอบคำถามที่ผู้เขียนทิ้งท้ายไว้เป็นปริศนาในผลงานนวนิยายเรื่องต่างๆ ของเขา อาทิ งานวิจัยของ ฮะยะมิ ยะซุมิ (2021) ที่ศึกษาวรรณกรรมโบราณเรื่อง อุเกะทซุโมะโนะกะตะริ 『雨月物語』 ของอุเอะตะ อะกินะริ 上田秋成 ซึ่งเป็นหนังสือรวมนิยายเรื่องสั้นในยุคเอะโดะ江戸時代 (ค.ศ.1603 - 1867) มีเนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งลึกลับ ปีศาจ และวิญญาณ ที่มูระกะมิหยิบยกมาอ้างอิงในบทสนทนาตอนหนึ่งของนวนิยายเรื่อง คะฟูกะ วิฟาร์ นาคาตะ 『海辺の力』 (ค.ศ.2002) ผลการศึกษาพบว่า วิญญาณในเรื่องสั้นเรื่อง คำสัญญาดอกเบญจมาศ 『菊花の約』 มีลักษณะสอดคล้องเชื่อมโยงกับ “อิกิเรียว” ที่ปรากฏในบทสนทนาดังกล่าว ซึ่งฮะยะมินำไปอธิบายวิธีการที่ตัวละครเอกคาฟกาถอดวิญญาณของตนเองออกจาก

ร่างไปสังหารพ่อของตนเองได้ในตอนที่เขาไม่รู้ตัว ส่วนงานวิจัยของ
สึตะ ยะซุโอะ (2022) ก็มีผลการศึกษาไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ
สึตะอธิบายเหตุการณ์ที่มิโระ シロ เพื่อนสาวของตัวละครเอกชาย
สึคุรุในนวนิยายเรื่อง ชายไร้สีกับปีศาจบุญ 『色彩を持たない
多崎つくると、彼の巡礼の年』 (ค.ศ. 2013) สามารถตั้ง
ท้องได้ ด้วยการที่ตัวละครเอกถอดวิญญาณส่วนหนึ่งของตนไปชมขึ้น
มิโระ เนื่องจากเขามีความปรารถนาในตัวเธออย่างแรงกล้ามาตั้งแต่
ตอนที่เขาเป็นเด็ก อย่างไรก็ตาม งานวิจัยของสึตะไม่ได้นิยามลักษณะ
ของการถอดวิญญาณดังกล่าวว่าเป็น “อิกิเรียว” โดยตรง แต่ใช้คำว่า
“อะกุเรียว” 「悪霊」 หรือ “วิญญาณร้าย” แทน นอกจากนี้ ยังมี
งานวิจัยของ โยะเนะมูระ มียูกิ (2021) ที่ศึกษาลักษณะของ
“อิกิเรียว” ที่พบในนวนิยายเรื่อง หนึ่งคิวแปดสี (ค.ศ. 2009 - 2010)
และเรื่อง สังหารจอมทัพอัศวิน (ค.ศ. 2017) โยะเนะมูระสรุปว่า
มูระกะมิใช้ลักษณะของความเป็น “อิกิเรียว” เป็นกลวิธีเปรียบเทียบ
ให้เห็นสภาพภายในจิตใจของผู้ป่วยโรคความจำเสื่อม ผ่านทางตัว
ละครที่มีอาการความจำเสื่อม ได้แก่ พ่อของเท็งโงะ และอะมะตะ
โทะโมะฮิโกะ อย่างไรก็ตามในต้วบทนวนิยายเรื่อง หนึ่งคิวแปดสี
มูระกะมิก็ไม่ได้นิยามวิญญาณของพ่อของเท็งโงะว่าเป็น “อิกิเรียว”
โดยตรง หากแต่ใช้คำว่า “อิมิกิ” 「意識」 หรือ “จิตสำนึก” แทน

จากการศึกษาและทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
ข้างต้น ผู้วิจัยจึงตั้งข้อสังเกตว่า การที่มูระกะมิเริ่มนิยามและใช้คำว่า

“อิกิเรียว” เพื่ออธิบายลักษณะของ “วิญญาณคนเป็น” ดังกล่าวเป็นครั้งแรก ในนวนิยายเรื่องสังหารจอมทัพอัศวิน น่าจะแสดงให้เห็นความหมายที่สำคัญที่สะท้อนผ่าน “อิกิเรียว” นั้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นประเด็นในการศึกษาวิเคราะห์ว่า “อิกิเรียว” ของมูระกะมิมีภูติความและมีบทบาทอย่างไรต่อตัวบทวรรณกรรม รวมถึงศึกษาลักษณะของ “อิกิเรียว” ของมูระกะมิที่รังสรรค์ขึ้นในยุคร่วมสมัย ว่ามีความเหมือนหรือความแตกต่างกับ “อิกิเรียว” ในยุคก่อนหน้านี้อย่างไรบ้าง อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจวรรณกรรมของมูระกะมิ ฮะรุกิ และผู้ที่สนใจวรรณกรรมญี่ปุ่นร่วมสมัย ตลอดจนช่วยให้เข้าใจความคิดความเชื่อของคนญี่ปุ่นเกี่ยวกับจิตวิญญาณของมนุษย์ในอีกแง่มุมหนึ่ง

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับ “อิกิเรียว” 「生霊」 หรือ “วิญญาณคนเป็น” ที่เป็นลักษณะเหนือจริงที่ปรากฏในวรรณคดีญี่ปุ่นตั้งแต่ยุคโบราณ ในนวนิยายเรื่องสังหารจอมทัพอัศวิน 『騎士団長殺し』 ของมูระกะมิ ฮะรุกิ ซึ่งเป็นงานเขียนในยุคร่วมสมัย

วิธีดำเนินการวิจัยและขอบเขตการวิจัย

บทความนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยใช้วิธีการอ่านอย่างละเอียด โดยใช้ตัวบทนวนิยายของมูระกะมิ ฮะรุกิ เรื่อง สังหารจอมทัพอัศวิน

『騎士団長殺し』 ฉบับตีพิมพ์ครั้งแรก ค.ศ. 2017 สำนักพิมพ์
ฉินโซเนะ 新潮社 และเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์
(Analytical Description)

ข้อตกลงเบื้องต้น

บทความนี้ใช้ระบบถอดอักษรภาษาญี่ปุ่นที่เป็นผลงานวิจัย
ของคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นระบบที่ถอด
อักษรญี่ปุ่นที่เขียนด้วยอักษรโรมันจิ ローマ字 เป็นอักษรไทย

ผลการศึกษาและบทวิเคราะห์

5.1 ข้อมูลเกี่ยวกับตัวบทและเรื่องย่อ

สังหารจอมทัพอัศวิน เป็นนวนิยายเรื่องยาวเรื่องที่
14 ของมูระกะมิ ฮะรุกิ ที่ประพันธ์ขึ้นมาในปีค.ศ.2017 ซึ่งนับว่าเป็น
งานเขียนในยุคหลัง ประกอบด้วย 2 ภาค ได้แก่ ภาคที่ 1 ภาคการ
ปรากฏตัวของมโนทัศน์ 顕われるアイデア編 และภาคที่ 2 ภาค
หลุดไปสู่โลกเสมือน 遷ろうメタファー編 มีรูปแบบการ
ประพันธ์แบบกึ่งสัจนิยมกึ่งแฟนตาซี โดยมีโลกเสมือนจริงและตัว
ละครที่ไม่ใช่มนุษย์เป็นลักษณะเหนือจริงที่ปรากฏในเรื่อง เรื่องราวถูก
เล่าย้อนอดีตเป็นระยะเวลาประมาณ 9 เดือนกว่า ซึ่งเป็นเวลา
นับตั้งแต่ที่ตัวละครเอกชายที่เรียกตนเองว่า “ฉัน” 「私」 กับภรรยา
แยกทางกัน จนกระทั่งกลับมาคืนดีกันในตอนท้ายเรื่อง

“ฉัน”เป็นศิลปินนักวาดภาพเหมือนที่มีฝีมือ วันหนึ่ง ภรรยาที่ชื่อยูสุ ユズ ที่แต่งงานกันมา 6 ปี ขอแยกทาง เพื่อนรุ่นพี่ ของ“ฉัน”ที่เรียนที่มหาวิทยาลัยศิลปะมาด้วยกันชื่ออะมะตะ มะซะชิ โกะ 雨田政彦 แนะนำให้“ฉัน”ออกไปอยู่บ้านบนภูเขาที่เมืองโอะ ตะวะระ 小田原市 ระหว่างที่ทำเรื่องหย่ากับภรรยา ซึ่งเป็นบ้านกิ่ง สตุติโอที่ใช้ทำงานศิลปะที่พ่อของมะซะชิโกะเคยอยู่มาก่อน แต่ปัจจุบันพ่อของเขาชรามากและป่วยเป็นโรคความจำเสื่อมจึงย้าย ไปพักรักษาตัวอยู่ที่สถานพักฟื้นที่เมืองอิสุ 伊豆

พ่อของมะซะชิโกะ ชื่ออะมะตะ โทะโมะชิโกะ 雨田 具彦 เป็นศิลปินวาดภาพญี่ปุ่นที่มีชื่อเสียงระดับชาติ วันหนึ่ง“ฉัน” บังเอิญได้พบภาพวาดญี่ปุ่นฝีมือของโทะโมะชิโกะที่งดงามแต่แปลก ประหลาด และไม่เคยนำออกมาเผยแพร่สู่สาธารณะมาก่อน ชื่อภาพ “สังหารจอมทัพอัศวิน” 『騎士団長殺し』 ซ่อนอยู่บนห้องใต้ หลังคา เมื่อ“ฉัน”วาดรูปเหมือนของเม็นฉิกิวะตะรุ 免色涉 ชาย ปริศนาผู้อาศัยอยู่คุหาสน้อยบนภูเขาถูกัดไปเสร็จ ชายตัวเล็กเพียง 60 เซนติเมตร ที่มีรูปร่างลักษณะเหมือนจอมทัพอัศวินในภาพวาด ดังกล่าวก็ปรากฏตัวขึ้น โดยกล่าวว่าตนเองเป็นมโนทัศน์ イデア ที่คล้ายกับสำนึก 観念 ซึ่งมีคนเพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่สามารถ มองเห็นเขาได้

อะกิงะวะ มะริเอะ 秋川まりえ ซึ่งเป็นลูกศิษย์ ของ“ฉัน”ที่โรงเรียนศิลปะหน้าสถานีโอะตะวะระ หายตัวไปอย่างไร้

รื่องรอย ตอนนั้นเองจอมทัพอัศวินก็ปรากฏตัวขึ้น และกล่าวว่ามีเพียง “ฉัน” ที่จะสามารถตามหาและช่วยให้มะริเอะกลับมาได้ ในวันนั้นมะริเอะฮิโกะโทรศัพท์มาขอให้ “ฉัน” ไปเยี่ยมพ่อของเขาที่สถานพักฟื้นที่อิสุ เมื่อถึงห้องพักผู้ป่วยแล้ว จอมทัพอัศวินก็ให้ “ฉัน” พาเขาซึ่งอะมะตะ โทะโมะฮิโกะเองก็ปรารถนาเช่นนั้น “ฉัน” จึงใช้มัดแทงไปที่จอมทัพอัศวินจนเขาตายจมกองเลือด แล้วสุดท้ายก็สลายไป หลังจากนั้น “ฉัน” จึงเดินทางเข้าไปสู่ “โลกเสมือน” メタファー世界 โดยเมื่อทำการกิจในโลกนั้นสำเร็จ มะริเอะก็ปรากฏตัวขึ้น

ในตอนท้ายเรื่อง “ฉัน” ได้พบกับภรรยาอีกครั้ง และพบว่าเธอกำลังตั้งครรภ์ ซึ่งความจริงแล้ว “ฉัน” รู้อยู่ในใจว่าน่าจะไม่ใช่ลูกของตน แต่ด้วยความรักภรรยามากจึงตัดสินใจกลับมาคืนดีกับภรรยา โดยกลับมาใช้ชีวิตสามีภรรยาตามเดิมด้วยกันที่โตเกียว ทั้งสองคนจะช่วยเหลือกันเลี้ยงดูลูกสาวที่ตั้งชื่อว่าโมะ 室 ในฐานะพ่อแม่ “ฉัน” จึงกลับมาทำงานวาดภาพเหมือนอย่างจริงจังเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว จนกระทั่งเวลาผ่านไปไม่กี่ปีก็เกิดแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือของญี่ปุ่น (ภูมิภาคโทโฮกุ) 東日本大震災 และหลังจากนั้นประมาณ 2 เดือนก็เกิดไฟไหม้ที่บ้านพักบนภูเขาที่โอะดะวะระที่ “ฉัน” เคยอาศัยอยู่ ทำให้ภาพวาด “สังหารจอมทัพอัศวิน” ที่โทะโมะฮิโกะวาดไว้หายไปจากโลกนี้ตลอดกาล

5.2 แนวคิด “อิกิเรียว” ของมูระกะมิ ฮะรุกิ

5.2.1 “อิกิเรียว”: ความยึดติดและอาฆาต

พยาบาทต่อสงคราม

“ฉัน” เข้าบ้านพักบนภูเขาที่โอะดะวะระของอะมะตะ โทะโมะฮิโกะ เพื่อใช้เป็นที่อยู่และเป็นสตูดิโอวาดภาพในระหว่างที่ทำเรื่องหย่ากับภรรยา ณ ที่แห่งนั้น “ฉัน” ได้พบกับโทะโมะฮิโกะ หลายครั้ง โดยมีลักษณะการปรากฏตัวแบบมนุษย์ปกติที่ทำกิจกรรมที่เขาทำเป็นประจำ เช่น การนั่งวาดภาพ และเล่นเปียโน เป็นต้น ทว่าแท้จริงแล้วร่างของโทะโมะฮิโกะกำลังนอนพักรักษาตัวอยู่ที่สถานพักฟื้นที่เมืองฮิสึ ดังนั้น “ฉัน” จึงพิจารณาว่าสิ่งที่เขาพบคือ “อิกิเรียว”

一九三八年のウィーンで何が起こったのか、それは誰にもわからない謎として闇の中に葬られてしまう。でも『騎士団長殺し』という絵が、ひょっとしたらその「隠された鍵」になるのかもしれない。そういう思いがふと頭に浮かんた。だからこそ彼は人生の最後に、おそらくは生き霊となり、山の上までその絵を確認しにやってきたのではないか。

(第2部 遷ろうメタファー編、
p. 281)

ไม่มีใครรู้ว่าเกิดอะไรขึ้นกันแน่ที่เวียนนาในปี 1938 มันเป็นปริศนาที่ถูกฝังกลบไว้ในมุมมืด แต่บางทีภาพวาด “สังหารจอมทัพอัสวิน” อาจเป็น “กุญแจที่ถูกซ่อนไว้” ก็ได้

อยู่ ๆ ความคิดนั้นก็ลอยขึ้นมาในหัว ดังนั้นแล้วในบั้นท้ายชีวิต
ของเขา (เขา) จึงกลายเป็นอิกิเรียแล้วเดินทางไปถึงบนภูเขา
เพื่อตรวจสอบภาพวาดนั้นให้แน่ใจไม่ใช่หรือ

ตอนที่ยกมาข้างต้นนั้นเป็นตอนที่ “ฉันทัน” กำลังนึกทบทวน
สิ่งที่มีลักษณะคล้ายวิญญาณที่ตนได้พบ ก่อนที่เขาจะเดินทางไปพบ
ร่างจริงของอะมะตะ โทะโมะฮิโกะเป็นครั้งแรก โดยเหตุการณ์ในปี
ค.ศ.1938 ที่ “ฉันทัน” กล่าวถึงข้างต้น น่าจะหมายถึงเหตุการณ์อันชูลุส
アンシュルス ซึ่งโทะโมะฮิโกะได้เข้าร่วมในขบวนการใต้ดินโดย
มีภารกิจสำคัญคือการลอบสังหารนายทหารนาซีเยอรมันระดับจอม
ทัพคนหนึ่ง เพื่อยับยั้งการบุกยึดครองออสเตรียในตอนนั้น ทว่าเขาทำ
ภารกิจไม่สำเร็จ ส่งผลให้คนรักชาวออสเตรียของเขาถูกสังหารในที่สุด
ในขณะที่ตัวเขานั้นได้รับการช่วยเหลือจากเส้นสายในกระทรวงการ
ต่างประเทศของญี่ปุ่น จึงรอดชีวิตมาได้ และกลับมาใช้ชีวิตเป็นนัก
วาดภาพญี่ปุ่นที่มีชื่อเสียงโด่งดัง ซึ่งแม้ในฉากหน้าโทะโมะฮิโกะดู
เหมือนจะไม่มี ความข้องเกี่ยวและไม่มีความรู้สึกต่อเหตุการณ์ในอดีต
ดังกล่าวนี้แล้วก็ตาม แต่แท้จริงแล้วความรู้สึกที่มีต่อสงครามไม่ได้
หายไป หากแต่ถูกเก็บซ่อนเอาไว้เบื้องลึกภายในจิตใจ ซึ่งโทะโมะฮิ
โกะได้ถ่ายทอดความรู้สึกที่แท้จริงดังกล่าวลงไปในภาพวาด “สังหาร
จอมทัพอัศวิน” ทั้งหมด โดยจะเห็นได้ว่าเขานำภาพวาดนั้นไปซ่อนไว้
ที่ห้องใต้หลังคา โดยหวังว่าสักวันหนึ่งจะมีใครสักคนที่คู่ควรจะ
สามารถหาภาพวาดนี้พบได้ ดังนั้น การที่ผู้เขียนบรรยายลักษณะที่

โทมะโมะฮิโกะเพื่อยรถอดวิญญาณส่วนหนึ่งของตนออกมา เพื่อตรวจสอบว่าภพาวตนั้นยังอยู่ที่เดิมที่ซ่อนไว้ดังกล่าว จึงเผยให้เห็นความรู้สึกยึดติดต่อเหตุการณ์ดังกล่าวที่ฝังลงไปในภพาวต

สงครามทำให้โทมะโมะฮิโกะเกิดบาดแผลยิ่งใหญ่ในใจ กล่าวคือ หากเขาทำภารกิจดังกล่าวได้สำเร็จ เขาจะไม่สูญเสียคนรักไป ขณะเดียวกันเขาจะสามารถแก้แค้นระบบทหารที่เขาชิงชังได้ เพราะเป็นระบบที่ทำให้น้องชายของเขาต้องจบชีวิตลงอย่างน่าเวทนาอีกด้วย กล่าวคือน้องชายคนเดียวของเขาผู้ซึ่งเป็นศิลปินที่แสนอ่อนโยน กลับถูกเกณฑ์ไปเป็นทหารที่สนามรบนานกิงในปี ค.ศ.1937 เมื่อได้เป็นประจักษ์พยานของความรุนแรง จนทนความโหดร้ายของสงครามที่นั่นไม่ไหว น้องชายจึงทำอัตวินิบาตกรรมทั้งที่ยังหนุ่ม ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการที่โทมะโมะฮิโกะกลายเป็น “อิกิเรียว” ในตอนนั้นปลายชีวิต เพื่อสะท้อนความรู้สึกเบื่องลึกลงในจิตใจของเขา ความอาฆาตพยาบาทที่มีต่อสงคราม โดยจะเห็นได้จากฉากที่มะซะฮิโกะผู้เป็นลูกชายของโทมะโมะฮิโกะเล่าเรื่องพ่อของตนให้ “ฉัน” ฟัง ดังนี้

今ならトラウマってことになるんだろうが、当時は徹底した軍国主義社会だから、そんな用語も概念ありやしない。ただ性格が弱い、根性が無い、愛国心に欠けているというだけで片付けられてしまう。当時の日本ではそんな『弱さ』は理解もされなければ、受け入れられもしなかった。

(『騎士団長殺し 第2部 遷ろうメタファー編』、p. 97)

“ถ้าเป็นตอนนี้ก็คงจะเป็นบาดแผลทางใจ นั้นแหละ แต่ในเวลานั้นเป็นสังคมนิยมทหารอย่างสมบูรณ์ ดังนั้นเพียงแค่คำนิยามคำนั้นก็คงจะไม่มี ก็แค่ถูกเหมามาว่าเป็นพวกจิตใจอ่อนแอ ไม่มีรากเหง้าหรือชาติจิตสำนึกรักชาติเท่านั้นแหละ ญี่ปุ่นในยุคนั้นนะ ถ้าไม่ยอมรับว่านั่นคือ “ความอ่อนแอ” ก็จะไม่ได้รับการยอมรับ”

「ただうちの父親が、ウィーンにおける反ナチの地下抵抗組織に加わったことについては、たしかに継彦叔父の自殺がひとつの動機になっていたかもしれない。ミュンヘン会談でとりあえず戦争は避けられたが、ベルリンと東京の枢軸は強化され、世界はますます危険な方向に向かっていった。そういう流れにどこかで歯止めをかけなくてはと、父親は強く思っていたはずだ。父はなにより自由を重んじる人だ。ファシズムや軍国主義とはまったく肌が合わない。弟の死は彼にとって間違いなく大きな意味を持っていたと思う」。

(『騎士団長殺し 第2部 遷ろうメタファー編』
、p.102)

“เกี่ยวกับการที่พ่อเข้าร่วมองค์กรใต้ดินต่อต้านนาซีนี้ น่าจะมีแรงจูงใจอย่างหนึ่งคือการฆ่าตัวตายของอาทิจุงฮิโกะแน่ ๆ ด้วยการประชุมมิวนิคจึงทำให้หลีกเลี่ยงสงครามไปได้ก็จริง แต่ก็ทำให้ความสัมพันธ์กลุ่มอักษะเบอร์ลินกับโตเกียวยิ่งแน่นแฟ้นขึ้น โลกก็ยิ่งหันเหสู่อันตรายมากขึ้น พ่อคงจะตระหนักว่าต้องทำอะไรสักอย่างเพื่อหยุดยั้งสถานการณ์นี้ เพราะพ่อเป็นคนที่ทำให้ความสำคัญต่อเสรีภาพยิ่ง

กว่าอะไร ไม่ผูกกับฟาสซิสต์หรือจักรวรรดินิยมอะไรแบบนั้น ฉันคิดว่า การตายของน้องชาย สำหรับเขาต้องมีความหมายมากแน่ ๆ”

เมื่อการลอบสังหารดังกล่าวที่มีการตายของน้องชายเป็น แรงจูงใจไม่สำเร็จ ความทุกข์ใจและความรู้สึกผิดต่อน้องชายที่ตนเอง ไม่สามารถทำอะไรได้เลย จึงส่งผลให้เขากลายเป็นคนสิ้นหวังและปลีก วิวอกไม่ข้องแวะกับผู้คนอีกเลยจนกระทั่งสงครามจบในปี ค.ศ.1945 ผู้วิจัยเห็นว่าการที่ตัวละครโทมะฮะฮิโกะที่มีชีวิตจมจ่อมอยู่กับอดีตอัน เป็นทุกข์เนื่องมาจากสงคราม เผยให้เห็นความรู้สึกยึดติดและอาฆาต พยาบาทต่อสงครามอย่างเห็นได้ชัด กล่าวได้ว่าความรู้สึกดังกล่าวถูก เน้นย้ำให้ผู้อ่านเข้าถึงได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นผ่านความเป็น“อิกิเรียว”

ทั้งนี้ ความรู้สึกยึดติดและอาฆาตพยาบาทของอะมะตะ โทะโมะฮะฮิโกะที่มีต่อสงครามได้มลายหายไปพร้อมกับการที่“ฉัน”ช่วย สานต่อภารกิจที่เขาทำไม่สำเร็จในอดีต โดยการสังหารจอมทัพอัศวิน ในร่างมโนทัศน์ต่อหน้าโทมะฮะฮิโกะ โดยจะเห็นได้ว่าภายหลังจากที่ จอมทัพอัศวินตายแล้ว อะมะตะ โทะโมะฮะฮิโกะก็จากไปอย่างสงบ พร้อมกับบรอยยิ้มน้อย ๆ ที่สถานพักพิงนั่นเอง ฉากนี้จึงเป็นฉาก สำคัญที่แสดงให้เห็นการปลดปล่อยพันธนาการความทุกข์ทั้งหมดที่ เขาแบกรับมาเกือบตลอดชีวิต ซึ่งในที่นี้หมายถึงบาดแผลและความ รุนแรงอันเกิดจากสงคราม รวมทั้งเป็นฉากที่สะท้อนความทุกข์จาก สงครามที่คนญี่ปุ่นแบกรับร่วมกันมาตลอดจนกระทั่งปัจจุบัน

เป็นไปได้ว่าผู้เขียนต้องการเสนอว่าการแก้ปัญหาที่แท้จริงไม่ใช่การลืมความอาฆาตแค้น หากแต่เป็นการยอมรับการมีอยู่ แล้วกำจัดต้นตอของความอาฆาตแค้นนั้น

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเห็นประเด็นที่น่าสนใจว่า ผู้ที่ทำหน้าที่ปลดปล่อยความทุกข์ทรมานให้กับโทโมะฮิโกะที่เป็น “อิกิเรียว” เนื่องจากยึดติดเรื่องราวในอดีตคือตัวละครเอกชายที่เป็นคนในยุคปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่าเรื่องราวในอดีตย่อมส่งผลกระทบต่อผู้คนในยุคปัจจุบันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อีกทั้ง ผู้คนในยุคปัจจุบันเท่านั้นคือผู้ที่ควรแก้ไขปัญหามีมาแต่อดีต เนื่องจากมนุษย์ไม่สามารถย้อนเวลากลับไปแก้ไขอดีตได้ โดยจะวิเคราะห์อย่างละเอียดในหัวข้อต่อไป

5.2.2 “อิกิเรียว”: ความสดใหม่ของสงครามโลกครั้งที่

สอง

มูระกะมิให้ภาพ “อิกิเรียว” ของอะมะตะ โทโมะฮิโกะ เสมือนเป็นคนธรรมดาที่ยังมีชีวิตอยู่ เพียงแต่แยกวิญญูณออกจากร่างมาเท่านั้น โดยเมื่อพิจารณาว่าโทโมะฮิโกะคือตัวแทนบาดแผล ความรุนแรง และความทุกข์ทรมานจากสงคราม ทำให้ผู้อ่านน่าจะตระหนักได้ว่า ประสบการณ์จากสงครามที่โทโมะฮิโกะเผชิญในอดีต ยังคงวนเวียนอยู่รอบตัวของผู้คนชาวญี่ปุ่นในยุคปัจจุบัน ราวกับ “อิกิเรียว” ของเขาที่ยังคงวนเวียนอยู่รอบ ๆ ภาพวาด ผู้วิจัยมองว่า ลักษณะพิเศษของ “อิกิเรียว” เป็นการถ่ายทอดความสดใหม่ของ

สงคราม สงครามไม่ใช่สิ่งที่ตายไปแล้ว หรือเป็นสิ่งที่ถูกฝังกลบจนลืม
เลือนหายไปพร้อมกาลเวลาเฉกเช่นคนตาย หากแต่สงครามคือสิ่งที่ยัง
ดำรงอยู่ผ่านผู้คนที่ยังมีชีวิตอยู่ ณ ปัจจุบัน

「そう、すべてはどこかで結びついておるのだ」と
騎士団長は私の心を読んで言った。「その結びつき
から諸君は逃げ切ることとはできない。さあ、断固と
してあたしを殺すのだ。良心の呵責を感じる必要は
あらない。雨田具彦はそれを求めている。諸君がそ
うすることによって、雨田具彦は救われる。彼にと
って起こるべきであったことがらを、今ここの起こ
させるのだ。今が時だ。諸君だけが彼の人生を最後
に救済することができるのだ。

(第2部 遷ろうメタファー編、p.319)

“ใช้แล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างมันเชื่อมโยงกันอยู่ที่ไหนสักแห่ง”
จอมทัพอัศวินอ่านใจของฉันทน์แล้วกล่าวออกมา “ผองท่านไม่สามารถ
หนีออกมาจากการเชื่อมโยงนั้นได้หรอก เอาละ ตัดสินใจฆ่าข้าเสีย ไม่
จำเป็นต้องรู้ลึกผิดบาปในใจ อะมะตะ โทะโมะฮิโกะปรารถนาเช่นนั้น
การที่ผองท่านทำเช่นนั้นจะทำให้อะมะตะ โทะโมะฮิโกะได้รับการ
ช่วยเหลือ สำหรับเขา เหตุการณ์ที่เพิ่งเกิดขึ้น ผองท่านก็แค่ต้องทำให้
มันเกิดขึ้นที่นั่นเท่านั้น ถึงเวลาแล้ว มีเพียงผองท่านเท่านั้นที่สามารถ
ปลดปล่อยทุกซีให้เขาได้ในวาระสุดท้ายของชีวิต”

ฉากที่ยกมาข้างต้นเป็นตอนที่จอมทัพอัศวินบอกให้ “ฉันทน์”
สังหารเขาเสียเพื่อจบปัญหาต่าง ๆ โดยให้เหตุผลว่าทุกสิ่งเชื่อมโยง

กัน และการทำเช่นนั้นจะทำให้อะมะตะ โทะโมะฮิโกะจากโลกนี้ไปได้
อย่างสงบ เมื่อพิจารณาว่าจอมทัพอัศวินคือตัวแทนของผู้นำทหารนา
ซีในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองตามที่ไดวีเคราะห์ไปแล้วข้างต้น ดังนั้น
“ทุกสิ่ง” ที่เชื่อมโยงกันที่จอมทัพอัศวินหมายถึงจึงอนุมานได้ว่าเป็น
สงครามดังกล่าว ฉากนี้จึงเป็นฉากสำคัญที่ผู้เขียนเน้นย้ำว่าสงคราม
ไม่ใช่สิ่งที่ตายไปแล้วในอดีต แต่ยังคงส่งผลต่อลูกหลานชาวญี่ปุ่น
รวมถึงผู้คนทั่วโลกในยุคปัจจุบัน เห็นได้จากการที่ “ฉัน” ที่เป็นคนใน
ยุคปัจจุบันถูกจอมทัพอัศวินเรียกว่า “ผองท่าน” 「諸君」 แทนคำ
ว่า “คุณ, ท่าน” หรือ 「あなた」 เพื่อแสดงให้เห็นว่าเขากำลังพูดคุย
กับพวกเราทุกคนที่มีประวัติศาสตร์ร่วมกันคือสงคราม กล่าวได้ว่าการ
สังหารจอมทัพอัศวิน ในที่นี้จึงเป็นการยอมรับ ตลอดจนช่วยแก้ไข
ปัญหาที่เกิดจากสงครามโดยไม่เพิกเฉย ความทรงจำอันแสนทรมาน
ในยุคสงครามจึงสามารถลดทอนหรืออาจลบเลือนได้ด้วยมือของคน
ในยุคปัจจุบัน

มูระกะมิกล่าวถึงความเชื่อมโยงเหตุการณ์ในอดีตเกี่ยวกับ
สงครามกับผู้คนชาวญี่ปุ่นในยุคปัจจุบัน ผ่านงานเขียนเชิง
อัตชีวประวัติเรื่อง “ทิ้งแมว ตอนที่พูดถึงเกี่ยวกับพ่อ” 『猫を棄て
る 父親について語るとき』 (2022) ดังนี้

歴史は過去のものではない。それは意識の内側で、
あるいはまた無意識の内側で、温もりを持つ生きた
血となって流れ、次の世代へと否応なく持ち運ばれ
ていくものなのだ。

(村上春樹、2022 p.120)

ประวัติศาสตร์ไม่ใช่อดีต ไม่ว่าจะอยู่ในจิตสำนึกหรือ
ภายในจิตไร้สำนึกก็ตาม เป็นเลือดอุ่น ๆ ที่มีชีวิตไหลเวียนถ่ายทอด
จากรุ่นสู่รุ่นอย่างปฏิเสธไม่ได้

มกราคมเกิดในปีค.ศ.1949 ซึ่งเป็นยุคที่สงครามเพิ่งจะเสร็จ
สิ้น เขาจึงยังคงจำบรรยากาศที่เต็มไปด้วยการที่ผู้คนเข่นฆ่ากัน
หลงเหลืออยู่ได้ดี (บุงะกะกะอิ, 2017 p.19) ดังนั้น การใช้“อิกิเรียว”
ผ่านตัวละครอะมะตะ โทะโมะฮิโกะ เพื่อถ่ายทอดความสดใหม่และ
ยังคงมีชีวิตอยู่ของสงครามในนวนิยายเรื่องสังหารจอมทัพอัศวินนี้
จึงน่าจะเป็นการเน้นย้ำเจตจำนงของเขาที่มีต่อสงคราม โดยมกราคม
ชี้ให้เห็นว่าบาดแผลของคนทั้งชาติยังไม่ได้เลือนหายไป อีกทั้งยังมีการ
เล่าขานความเจ็บปวดจากสงครามผ่านผู้คนต่าง ๆ ที่ไม่ได้ถูกกล่าวถึง
ในประวัติศาสตร์ที่เป็นเรื่องเล่าหลัก (Grand Narrative)
ในวรรณกรรมของเขามาโดยตลอด

5.2.3 “อิกิเรียว” ที่เปลี่ยนแปลงไปในวรรณกรรมของมูระกะมิ ฮะรุกิ

“อิกิเรียว” ปรากฏในวรรณคดีญี่ปุ่นนับตั้งแต่ยุคโบราณ จนกระทั่งยุคปัจจุบัน ดังนั้นลักษณะของ “อิกิเรียว” จึงเปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละยุคสมัย อรรถยา สุวรรณระดา (2561) ศึกษาพัฒนาการของ “อิกิเรียว” ตั้งแต่ยุคเฮอันจนถึงยุคสมัยใหม่ โดยสรุปภาพลักษณ์ของ “อิกิเรียว” ที่ถูกถ่ายทอดลงในวรรณคดียุคเฮอัน (平安時代 : ค.ศ.794-1192) ว่าเป็นวิญญูณร้ายที่ภายในจิตใจมีความยึดติดและเต็มไปด้วยความอาฆาตแค้น มักจะปรากฏตัวให้เห็นในฝันในรูปแบบวิญญูณเลือนราง โดยผู้ฝันเองก็ไม่แน่ใจว่าวิญญูณ “อิกิเรียว” นั้นเป็นผู้ใดกันแน่ โดยมีพัฒนาการต่อมาในยุคคะมะกุระ-มูโระมะชิ (鎌倉—室町時代 : ค.ศ. 1192-1603) ซึ่งเป็นยุคสงคราม “อิกิเรียว” จึงมักเป็นวิญญูณอาฆาตที่พ่ายแพ้ในสงครามแย่งชิงอำนาจทางการเมือง จนกระทั่งยุคเอโดะ (江戸時代 : ค.ศ.1603-1867) “อิกิเรียว” เปลี่ยนแปลงรูปแบบการปรากฏตัวแบบเป็นคนปกติ มีรูปร่างชัดเจน ผู้พบเห็นสามารถระบุตัวตนของ “อิกิเรียว” นั้นได้ จนกระทั่งมาถึงยุคสมัยใหม่ (ค.ศ.1868-1945) ภาพลักษณ์ความน่ากลัวของ “อิกิเรียว” ถูกลดทอนลง กลายเป็นภาพของ “อิกิเรียว” สมัยใหม่ที่ดูเหมือนจะเป็นเรื่องธรรมดาที่จะพบเจอ “อิกิเรียว” ได้ปกติบนโลกใบนี้ อีกทั้งสาเหตุของการกลายเป็น “อิกิเรียว” อาจไม่ใช่เพราะความยึดติดหรืออาฆาตแค้นในตัวบุคคลเท่านั้น แต่มีการยึด

ติดต่อกันอย่างแรงกล้าด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นความเป็น“อิกิเรียว” ในยุควัตถุนิยมสมัยใหม่ (อรรถยา สุวรรณระดา, 2561 น.108 - 110)

“อิกิเรียว”ในยุคร่วมสมัย (ค.ศ. 1945 - ปัจจุบัน) ถูกถ่ายทอดให้เห็นในผลงานของมูระกะมิ ฮะรุกิ ซึ่งถือเป็นนักเขียน แห่งยุคร่วมสมัย โดยมีลักษณะบางประการที่ยังคงเหมือนกับ “อิกิเรียว”ในยุคที่มีมาก่อน ในขณะเดียวกันก็มีลักษณะที่แตกต่าง และเปลี่ยนแปลงไปเช่นเดียวกัน ลักษณะที่เหมือนกันคือการปรากฏ ตัวและภาพลักษณ์ของ“อิกิเรียว”ที่ปรากฏให้เห็นเป็นรูปร่างชัดเจน เหมือนมนุษย์ปกติ และไม่ได้มีภาพลักษณ์ที่น่ากลัว เช่นเดียวกันกับ “อิกิเรียว”ในยุคสมัยใหม่ กล่าวคือ “อิกิเรียว”ของอะมะตะ โทะโมะฮิ โกะที่พบในนวนิยายเรื่องสังหารจอมทัพอัศวินไม่ได้มาหลอกหลอน หรือทำร้ายศัตรู ถึงแม้จะมีความอาฆาตพยาบาทต่อศัตรู แต่เขาเลือก ที่จะถ่ายทอดความรู้สึกดังกล่าวลงไปในภาพวาดแทน ดังนั้นแล้ว เขาจึงกลายเป็น“อิกิเรียว”ที่มีความยึดติดต่อกัน ซึ่งในที่นี้คือ ภาพวาดดังกล่าว

ลักษณะที่แตกต่างเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัดเจน คือ แนวคิดวิธีแก่วิธีเรื่อง“อิกิเรียว” ซึ่งในสมัยโบราณคือการนิมนต์พระมา ทำพิธีปราบวิญญูณหรือสวดมนต์ให้วิญญูณสงบ แต่“อิกิเรียว” ในยุคร่วมสมัยไม่ใช่วิญญูณร้ายที่ออกมาทำร้ายผู้อื่นดังที่ได้กล่าวไป แล้ว ดังนั้นจึงเป็นสาเหตุที่ผู้พบเห็น“อิกิเรียว”ในยุคนี้จะไม่ได้ทำพิธี แต่อย่างใด เพียงแต่ปล่อยให้“อิกิเรียว”ล่องลอยวนเวียนไปตามแต่ใจ

ของผู้ที่เป็น“อิกิเรียว”ปรารถนาเท่านั้น ส่วนแนวคิดวิธีแก้เรื่อง “อิกิเรียว”ในยุคสมัยใหม่จะเป็นการแก้ไขตามหลักเหตุผล อาทิ การพยายามออกห่างจากศัตรูหรือพยายามลืม โดยไม่คิดหมกมุ่นอยู่กับบุคคลหรือสิ่งของนั้น (อรรถยา สุวรรณระดา, 2561 น.109) “อิกิเรียว”ที่พบในเรื่องสังหารจอมทัพอัศวิน มีพัฒนาการต่อยอดขึ้นไป โดยผู้ที่พบเห็น“อิกิเรียว”ต้องเผชิญหน้าและกำจัดต้นตอของปัญหาที่เป็นสาเหตุที่ทำให้คนผู้นั้นกลายเป็น“อิกิเรียว”อย่างเป็นทางการ ดังจะเห็นได้จากการที่ในท้ายที่สุด “ฉัน” ต้องสังหารจอมทัพอัศวินต่อหน้าร่างอันโรยรินของอะมะตะ โทะโมะฮิโกะที่ดูเหมือนว่าจะไม่มีสติรับรู้เรื่องโลกภายนอกแล้ว แต่เมื่อ “ฉัน” จัดการภารกิจดังกล่าวได้สำเร็จ อะมะตะ โทะโมะฮิโกะก็ลาจากโลกนี้ไปอย่างสงบพร้อมกับกับ“อิกิเรียว”ของเขา อาจกล่าวได้ว่าวิธีแก้ “อิกิเรียว”ในยุคร่วมสมัย ไม่ใช่การขับไล่หรือหนีออกห่างเพื่อให้ลืมเฉกเช่นในยุคก่อน ในทางกลับกันต้องแก้ไขด้วยการช่วยเหลือให้ “อิกิเรียว”บรรลุเป้าหมายแห่งความยึดติดหรือความอาฆาตแค้นนั้นแทน

อย่างไรก็ตาม การเพิกเฉยคือลักษณะร่วมทั่วไปของชาวญี่ปุ่นในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยเฉพาะช่วงทศวรรษที่1960-1980 ซึ่งเป็นช่วงที่เศรษฐกิจญี่ปุ่นรุ่งโรจน์สูงสุด รวมถึงความไม่เชื่อมต่อของผู้คน โดยดำรงชีวิตอยู่ในสังคมในฐานะปัจเจกคนหนึ่ง ดังนั้นการที่“ฉัน”ผู้เป็นคนญี่ปุ่นในยุคร่วมสมัยเลือกที่จะช่วยเหลือ

“อิกิเรียว”ของอะมะตะ โทะโมะโกะ อันเป็นพฤติกรรมที่ไม่เป็นไปตามลักษณะร่วมสมัย จึงน่าจะเป็นการสะท้อนให้เห็นแนวคิดของผู้เขียนที่เสนอให้ผู้คนรุ่นใหม่ไม่เพิกเฉยต่ออดีตของตนโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับสงคราม อันเป็นรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ที่กำหนดตัวตนของปัจเจก ในขณะเดียวกันก็เชื่อมโยงปัจเจกกับสังคมด้วยเช่นกัน

สรุปและบทอภิปรายผล

มูระกะมิ ฮะรุกิ เป็นนักเขียนในยุคร่วมสมัยที่ได้รับความนิยมอย่างสูงและมีอิทธิพลต่อผู้อ่านทั่วโลก เสน่ห์อย่างหนึ่งในงานเขียนของเขาคือตัวละครที่มักปรากฏตัวในลักษณะเหนือจริงคล้ายกับวิญญาณ อย่างไรก็ตาม จากเอกสารงานวิจัยที่มาก่อนที่ศึกษาเกี่ยวกับ “อิกิเรียว”ของมูระกะมิ ผู้วิจัยพบว่าเป็นการใช้ลักษณะของ “อิกิเรียว” เพื่อตีความ อธิบาย และหาคำตอบจากปริศนาที่มูระกะมิได้ทิ้งท้ายไว้ในงานเขียนหลายเรื่องของเขา เกี่ยวกับการปรากฏตัวของตัวละครในลักษณะเหนือจริงดังกล่าว จนกระทั่งมูระกะมิได้นิยามและถ่ายทอดคำว่า “อิกิเรียว” โดยตรงเป็นครั้งแรกลงในนวนิยายเรื่องสังหารจอมทัพอัศวิน ที่นับว่าเป็นผลงานในยุคหลังของเขา ดังนั้นประเด็นที่น่าสนใจคือ “อิกิเรียว”ของมูระกะมินั้นมีบทบาทอย่างไรต่อตัวบทวรรณกรรม รวมถึงลักษณะของ “อิกิเรียว”ของมูระกะมิที่รังสรรค์ขึ้นในยุคร่วมสมัย จะมีความเหมือนหรือความแตกต่างกับ “อิกิเรียว”ในยุคก่อนหน้านี้อย่างไรบ้าง

ผลการศึกษาพบว่า (1) “อิกิเรียว” เผยให้เห็นความรู้สึก
เปื้อนลึกของตัวละครที่มีต่อสงครามที่มีความยึดติดและอาฆาต
พยาบาท เนื่องจากสงครามได้พรากเอาคนที่เขารักไปอย่างไม่มี
ความสุขถึง 2 คน ได้แก่ หญิงคนรักและน้องชายของเขา (2)
“อิกิเรียว” สะท้อนความสดใหม่ของสงครามโลกครั้งที่สอง สงคราม
ยังคงดำรงอยู่โดยเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคนญี่ปุ่นไม่ว่ายุคสมัยใด ดังนั้น
สงครามจึงเป็นรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ที่เชื่อมต่อผู้คนจากยุคอดีต
มาจนกระทั่งยุคปัจจุบัน (3) “อิกิเรียว” ของมูระกะมิ ฮะรุกิ มีลักษณะ
ที่แตกต่างไปจาก “อิกิเรียว” ที่ปรากฏในวรรณคดีญี่ปุ่นยุคก่อน
กล่าวคือการแก้ไข “อิกิเรียว” ในยุคร่วมสมัย ไม่ใช่การขับไล่หรือหนี
ออกห่างเพื่อให้ลืมเฉกเช่นในยุคก่อน ในทางกลับกันต้องแก้ไขด้วย
การช่วยเหลือให้ “อิกิเรียว” บรรลุเป้าหมายแห่งความยึดติดหรือความ
อาฆาตแค้นนั้นแทน ซึ่งสะท้อนให้เห็นแนวคิดของผู้เขียนที่เสนอให้
ผู้คนรุ่นใหม่ไม่เพิกเฉยต่ออดีตของตนโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับสงคราม
เนื่องจากสงครามเป็นรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ที่กำหนดตัวตนของ
ปัจเจก ในขณะเดียวกันก็เชื่อมโยงปัจเจกไว้กับสังคมด้วยเช่นกัน
ถึงแม้ประวัติศาสตร์ดังกล่าวจะโหดร้าย ทว่าการที่ปัจเจกเพิกเฉยหรือ
ลืมเลือนรากเหง้านี้เป็นสาเหตุประการหนึ่งที่อาจส่งผลให้ปัจเจกไร้
ตัวตน สับสนในการดำเนินชีวิต รวมทั้งอาจไม่รู้เป้าหมายและคุณค่า
ของชีวิต

ดังนั้น บทบาทหลักของ“อิกิเรียว”ต่อตัวบทวรรณกรรมเรื่องนี้ สรุปได้ว่ามูระกะมิใช้ลักษณะพิเศษของ“อิกิเรียว”เพื่อเพิ่มความลึกซึ้งในการตีความสภาพภายในจิตใจของตัวละคร ซึ่งในที่นี้คือความรู้สึกยึดติด และความรู้สึกอาฆาตพยาบาทที่ตัวละครมีต่อสงคราม ยิ่งไปกว่านั้น มูระกะมิยังใช้ลักษณะของ“ความไม่ตาย”แต่ยังวนเวียนอยู่คล้ายวิญญูณที่ไม่ไปไหนของ“อิกิเรียว”เพื่อเปรียบให้เห็นลักษณะของสงครามได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ในแง่นี้ผู้วิจัยมองว่ามูระกะมินำจะต้องการนำเสนอแก่ผู้อ่านว่า แม้สงครามจะสิ้นสุดลงแล้ว ทว่าบรรยากาศ บาดแผล และความทรงจำ ยังคงฝังรากลึกอยู่ในผู้คนทั่วโลกในยุคปัจจุบัน โดยไม่จำกัดเฉพาะเพียงคนญี่ปุ่นเท่านั้น ผู้คนในยุคร่วมสมัยจึงควรตระหนักถึงความสำคัญและควรเรียนรู้บทเรียนต่าง ๆ จากสงคราม การล้างบาดแผลจากสงครามนั้นมีใช้เพื่อแก้ไขอดีต หากแต่เพื่อนำไปสู่การสร้างอนาคตที่ดีต่อไป

งานเขียนของมูระกะมิ ฮะรุกิ เต็มไปด้วยบรรยากาศแห่งยุคร่วมสมัยอันมีเสน่ห์ รวมทั้งมีการแฝงสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่นำทางให้ผู้อ่านตีความและให้ค่าความหมายแตกต่างกันไปตามแต่ความคิดและประสบการณ์ของผู้อ่านแต่ละคน ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นประเด็นที่น่าศึกษาวิจัย ตลอดจนต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมของมูระกะมิ ฮะรุกิ ได้ต่อไปอย่างหลากหลาย ผู้วิจัยหวังว่าบทความนี้เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจผลงานของ มูระกะมิ ฮะรุกิ และผู้ที่สนใจ

“อิกิเรียว” ในวรรณกรรมเรื่องสังหารจอมทัพอัศวินของมุระกะมิ อะรุกิ :
บาดแผลและความทรงจำจากสงคราม

วรรณกรรมญี่ปุ่นร่วมสมัย ตลอดจนผู้ที่สนใจความคิดความเชื่อของ
คนญี่ปุ่นในแง่มุมต่าง ๆ ได้

เอกสารอ้างอิง

เดือนเต็ม กฤษดาธานนท์. (2565). *นวนิยายญี่ปุ่นร่วมสมัย*. (พิมพ์ครั้งที่1). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรรถยา สุวรรณระดา. (2561). *อิกิเรียว วิญญาณคนเป็นใน
วรรณกรรมญี่ปุ่น*. (พิมพ์ครั้งที่1). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุซิดะ ยะซุชิ 安田康 (2018) 「〈父なるもの〉の断絶と継
承の狭間で : 村上春樹『騎士団長殺し』と、〈
父殺し〉のその先」 『広島大学近代文学試論
』 56 : 37 - 52

โคะยะมะ เทะทซุโระ 小山鉄郎 (2017) 「「アイデア」に対抗す
る「私」 : 「悪」を見つめ、「恐怖」を超え
る二十一世紀小説」 『文学界』 71 (5) : 70 - 90

โฌ คะโกะ 肖禾子 (2023). 「『騎士団長殺し』論 : 「無
」の肖像を描く「私」」 『北海道大学大学院
文学研究論集』 22 : 73 - 87

สตีละ ยะซุโอะ 津田保夫 (2022). 「村上春樹『色彩を持たない多崎つくると、彼の巡礼の年』の謎：なぜつくるはシロから虚偽のレープ告発をされたのか」『言語文化共同研究 プロジェクト』 2022 - 2021 : 33 - 42

นิวะ เค็นซุเกะ 丹羽健介 (2017). 『文学界』、文藝春秋

ฮะยะมิ ยะซุมิ 林靖 (2021). 「村上春樹『海辺のカフカ』における『雨月物語』の受容」『比較 日本文化学研究』 14 : 116 - 132

มูระกะมิ เค็นจิ 村上健司 (2005). 『日本妖怪大辞典』、角川書店

มูระกะมิ ฮะรุกิ 村上春樹 (2017). 『騎士団長殺し第1部 顕れるアイデア編』、新潮社

มูระกะมิ ฮะรุกิ 村上春樹 (2017). 『騎士団長殺し第2部 遷ろうメタファー編』、新潮社

มูระกะมิ ฮะรุกิ 村上春樹 (2022). 『猫を棄てる 父親について語るとき』、文春文庫

“อีกิเรียว” ในวรรณกรรมเรื่องสังหารจอมทัพอัศวินของมูระกะมิ ฮะรุกิ :
บาดแผลและความทรงจำจากสงคราม

โยะเนะมูระ มิยุกิ 米村みゆき(2021). 「〈論考〉ギミック
としての認知症--村上春樹『1Q84』『騎士団
長殺し』.Murakami Haruki Review 2021」 『京都
大学学術情報リポジトリ』 3 : 26 – 40